

**ЗАХИСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО
НАЦІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ**

Резнікова Н.В.

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Як зазначає В. Панченко, економічний націоналізм помилково розглядався рядом дослідників як найвища форма протекціонізму здебільшого через переважання тарифних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі, він не обмежувався впливом на останню, але ставав основою стратегій розвитку, спрямованих на досягнення економічної безпеки. Ліберальне тло глобалізації не стільки деформувало існуючий потенціал впливу та особливості реалізації економічного націоналізму, скільки визначило поступову трансформацію його змістовних форм [1, с. 108; 5, с. 8].

Поштовхом до сповідування ідеології економічного націоналізму, за Т. Неірном, є стимул розірвати зачароване коло залежностей, що призводять до нерівномірного розвитку капіталізму [2, с.39]. На етапі лібералізації світової торгівлі та формування інституційного каркасу її регулювання, що ускладнює (унеможлиблює) використання протекціоністських заходів урядами країн Периферії внаслідок уніфікації умов доступу до світового ринку товарів і послуг, під впливом структурних, фінансових й технологічних асиметрій в потенціалі країн, що вступають у відносини співпраці, зволікання стратегічними пріоритетами економічного розвитку в обмін на короткострокові вигоди, здатне елімінувати шанси країни на просування сходинок міжнародного поділу праці. Так,

наприклад, міжкраїнові відносини, що започатковувалися на етапі панування колоніальної системи, спричиняли сировинну спеціалізацію країн Периферії, що загострювала їхню факторну залежність. Як наслідок, екстенсивне зростання зумовлювало низьку продуктивність праці й ресурсне виснаження, фіксуючи технологічну й інноваційну залежність країн Периферії, що укорінювала недиференційовану моноорієнтовану структуру торгівлі. Галузеві диспропорції цементували структурну залежність, викликаючи попит на зовнішні фінансові й інвестиційні ресурси. На тлі описаного недостатнє інвестування у фізичний та людський капітал, як ознака викривленого зростання, унеможлиблювала досягнення врівноваженого розвитку (технологічний, інституційний, соціальний розвиток при розширенні обсягів економіки).

Розгляд викликів економічному розвитку крізь призму відносин залежності пояснює необхідність застосування на практиці політики економічного націоналізму, що, окрім іншого, фокусується на зростанні національного продукту, підвищенні продуктивності праці, технологічній модернізації, структурній трансформації економіки, розширення внутрішнього ринку, реалізації інфраструктурних проектів, соціальних програм тощо.

Результатом застосування політики економічного націоналізму стають структурні перетворення в економіці країн як реакція на розширення доступу до зовнішніх ринків та якісні зміни у внутрішньому споживчому попиті, що продукують потребу в технологічній й фінансовій співпраці з урахуванням відмінностей у потенціалі й стратегічних завданнях розвитку країн-партнерів. Відповідно, у такий спосіб ми акцентуємо на можливостях, що відкриваються перед країнами, уряди яких матимуть достатню політичну волю для реалізації стратегічних завдань соціально-економічного розвитку навіть шляхом прийняття непопулярних тактичних рішень (адміністративне регулювання; фіскальна й інвестиційна (інноваційно-орієнтована) політика держави; структура перерозподілу надходжень до

бюджету; реалізація політики імпортозаміщення). Отже, змінюється наголос на якості встановлених міжкраїнових взаємозв'язків: відносини залежності, здатні спровокувати структурні зрушення в економіці країни Периферії та її стійкий розвиток на основі інтенсивного використання її ресурсного, людського й інноваційного потенціалу, трансформуються у відносини взаємозалежності з країною Центру.

При цьому вибір між політикою імпортозаміщення та експортоорієнтованою політикою опонентами їхнього запровадження часто синтетично загострюється, адже змістовні характеристики означених стратегій не суперечать одні одним, тактичні кроки яких часто можуть здійснюватись паралельно або впливати одні з одних. Так, наприклад, випуск конкурентоспроможної продукції як наслідок реалізації експортозаміщувальної політики передбачатиме витіснення товарами субститутами національного походження імпортних аналогів. Збільшення виробництва товарів з високою доданою вартістю за реалізації політики імпортозаміщення дозволить країні активно включитись в ланцюги створення доданої вартості, тим самим комплексно підійшовши до вирішення проблеми нееквівалентності їхньої зовнішньої торгівлі, тим самим переглянувши структуру товарного експорту та імпорту і вийшовши нависокотехнологічні зовнішні ринки [6, с.219].

Маємо констатувати певний парадокс: вважається, що держава, опинившись перед викликами глобалізації, поступово втрачає здатність до регулювання процесів, індукованих останньою, але вона, як і раніше, несе відповідальність у випадку, коли наднаціональне регулювання – регіональне або глобальне – терпить крах [4, с.19]. Не дивно, що при цьому політики щосили намагаються маневрувати між вигодами і втратами економічного суверенітету. Економічний націоналізм має потенціал елімінування загроз, продуктованих руйнівною залежністю — факторною, ресурсною, технологічною, торговою, фінансовою, інвестиційною, борговою — адже виходить з національних інтересів, що консолідують в

собі інтереси громадян, бізнесу та держави. Економічний націоналізм, базуючись на комбінації механізмів націоналізації, захисту та стимулювання національного виробничого, інноваційного, наукового та освітянського потенціалу, використання фінансового, інтелектуального та людського капіталу, стає дієвим засобом протистояння викликам глобалізації та використання її переваг.

Список використаних джерел

1. Панченко В.Г. Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика / В.Г. Панченко. — К. Аграр Медіа Груп, 2018. — 618 с.
2. Резнікова Н.В. Теоретико-методологічні засади визначення економічної залежності в умовах двополярного зонування світової економіки / Н.В. Резнікова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2012. — № 4 (63). — С.38—42.
3. Резнікова Н.В. Теоретико-методологічні підходи до визначення природи економічних дисбалансів в контексті кризових потрясінь. — /Н.В. Резнікова // Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і права. №1. — 2012. — С. 177-184.
4. Резникова Н. В. Роль государства и рынка в дискурсе глобализации: вызовы взаимозависимости // Финансовые исследования. 2014. - № 2 (43). - С. 15–22.
5. Резнікова Н.В. Політика економічного націоналізму: від витоків до нових варіацій економічного патріотизму /В.Г. Панченко, Н. В. Резнікова // Економіка і держава. — №8 (серпень). — 2017. — сс.5-11.
6. Резнікова Н.В. Економічна незалежність країн в умовах глобальних трансформацій / Н.В.Резнікова — К. АграрМедіаГруп, 2018. — 460 с.
7. Резнікова Н.В. Методологічні засади економічного націоналізму / Н. В. Резнікова, В.Г. Панченко // Економіка і держава. — №7. — 2017. — с.4-8.

8. Рилач Н. М. Зовнішня торгівля України: сценарії інтеграції / Наталія Михайлівна Рилач. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – №103. – С. 80–83.

9. Рилач Н.М. Перспективи реалізації в Україні інноваційної економічної моделі: глобальний підхід // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2018. – № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3406/3081

10. Рилач Н.М. Трансформація національної інноваційної системи України як передмова залучення до глобальних інноваційних мереж // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2018. – № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3427

11. Abdelal R. Nationalism and International Political Economy in Eurasia, Economic Nationalism in a Globalizing World, ed. Eric Helleiner and Andreas Pickel, Cornell University Press: New York, 2005 — p. 26.

12. Gilpin R. Political Economy of International Relations. Princeton: Princeton University Press, 1987. — 472 p.

13. Helleiner E. Economic Nationalism as a Challenge to Economic Liberalism? Lessons from the 19th Century / E. Helleiner // International Studies Quarterly, №. 4. — 2002. — pp. 307- 329.

14. Pickel A. Explaining (with) Economic Nationalism / A. Pickel — Mode of access: <http://www.trentu.ca/org/tipec/2pickel1.pdf>

15. Wimmer A. Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and the social sciences / A. Wimmer, G. Schiller // Global Networks, 2 (4). — 2002. — pp. 301–334.